

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΘΕΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΟΧΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗΣ
ΕΤΑΙΡΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΑΠΟΛΗΨΗ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΚΕΡΔΩΝ

Ι. Ολοκληρωμένα δικαιώματα, δικαιώματα εν τω γίνεσθαι (=δικαιώματα προσδοκίας) και προσδοκίες δικαιώματος (=ελπίδες) : εννοιολογικές διακρίσεις.

Συχνότατα, για την ισχύ, την ύπαρξη ενός δικαιώματος απαιτείται από το νόμο η συνδρομή πλειόνων του ενός στοιχείων. Πρόκειται για την αποκαλούμενη «νομοτυπική μορφή του δικαιώματος»¹. Όταν σε παρόμοιες περιπτώσεις συντρέχουν όλα τα εν λόγω στοιχεία, τότε γίνεται λόγος περί ολοκληρωμένου, περί τελείου δικαιώματος. Όμως είναι δυνατόν να μην λαμβάνουν υπόσταση ταυτόχρονα, όλα τα περιστατικά που απαιτούνται για τον σχηματισμό του δικαιώματος κατά νόμο. Το δικαίωμα όμως δεν τίττεται πριν να χωρήσει και το τελευταίο απαιτούμενο περιστατικό, πριν να πληρωθεί και η τελευταία απομένουσα προϋπόθεση. Ως εκ τούτου, στην περίπτωση αυτή, το δικαίωμα ευρίσκεται υπό μετέωρη κατάσταση². Κατά τη χρονική αυτή στιγμή, το *προστάδιο* για την ολοκλήρωση του δικαιώματος, τούτο είναι προδήλως *ατελές*. Γίνεται εν τούτοις δεκτό, ότι το δικαίωμα που ευρίσκεται στο προπαρασκευαστικό στάδιό του, εν τω γίνεσθαι, έχει ήδη ορισμένη νομική υπόσταση, αφού ναι μεν ελλείπουν ορισμένα περιστατικά προς ολοκλήρωσή του, πλην όμως ευρίσκεται - κατά τη διαδικασία προς σχηματισμό του - σε προχωρημένη βαθμίδα διαμόρφωσής του και πιθανολογείται η ολοκλήρωσή του. Σε εκείνες ακριβώς τις περιπτώσεις, όπου αυτή η πιθανότητα παρουσιάζεται ως ικανώς εδραιωμένη και

¹ Βλ. **Παπαστερίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, τ. Ι/α, έκδ. 1994, § 16 IV Α υποσημ. αριθ. 105 σελ. 160. **Τον ίδιο**, Συμβολή στη νομοτυπική μορφή του ΑΚ 1033 εδάφ. 1, (Αρμ. ΛΘ/1985 σελ. 93 επ).

² (in pendentī, in suspensō est).

υφίσταται ασφαλής πρόβλεψη ότι το δικαίωμα θα ολοκληρωθεί, (εις βαθμό μάλιστα ώστε η πιθανότητα αυτή να δύναται στις συναλλαγές να εκληφθεί ως στοιχείο της ενεστώςας περιουσίας ορισμένου προσώπου) **και εφόσον ο νόμος αναγνωρίζει ορισμένες εξουσίες του προσώπου, καθώς και ορισμένη τούτου προστασία**, τότε **(και μόνον τότε)** γίνεται λόγος για προσδοκία δικαιώματος³. Πότε συντρέχουν οι προϋποθέσεις της προσδοκίας αυτής, δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί, βάσει γενικών κριτηρίων. Το δικαίωμα προσδοκίας δεν απαντά στο νόμο ως μία γενική έννοια. Η διαμόρφωση και η εν γένει επεξεργασία του οφείλεται στην επιστήμη⁴. Εξάλλου, το δικαίωμα προσδοκίας, ως ανωτέρω προσδιορίστηκε εννοιολογικώς, διαφέρει θεμελιωδώς από την αποκαλούμενη προσδοκία δικαιώματος : στην τελευταία, το δικαίωμα δεν υφίσταται καν, ούτε εν τω γίνεσθαι, παρά απλώς υφίσταται απλή ελπίδα κτήσεώς του (λ.χ η ελπίδα προσώπου ότι θα κληρονομήσει κάποιον άλλον, εξ αδιαθέτου, ως γνήσιο τέκνο του, επειδή δεν υφίσταται έγκυρη διαθήκη του τελευταίου, δυνάμει της οποίας να εγκαθίσταται άλλος κληρονόμος)⁵. Η προσδοκία δικαιώματος, ως μη ισχύον νόμω δικαίωμα, δεν αναγνωρίζεται από την έννομη τάξη κι ούτε προστατεύεται από αυτήν, άρα δεν συνιστά περιουσιακό δικαίωμα, δυνάμενο (πλην άλλων και) να μεταβιβασθεί.

³ Droit enentuel, Anwartschaftsrecht.

⁴ **Μπαλής**, Γενικά αρχαί του αστικού δικαίου, έκδ.1961 § 29 σελ. 89-90 και § 97 αριθ. 4 σελ. 265. **Παπαντωνίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, έκδ. 1983, § 41 II 1 σελ. 195. **Ο ίδιος**, στο συλλογικό έργο «Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο», έκδ. Αντ. Σάκκουλα (1992), στην § 5 III E.1 σελ. 231. **Ασπρογέρακος- Γρίβας**, Γεν.Αρχ, § 33. **Απ. Γεωργιάδης**, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, έκδ. 2η (1997) § 20 No 13-15. **Georgiades**, Die Eigentumsanwartschaft- Zur Theorie der dinglichen Anwartschaften (Διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου). **Σπυριδάκης**, Γενικές αρχές, έκδ. 1985, § 46 σελ. 98. **Βάλληνδας**, Εισαγωγή στην επιστήμη του δικαίου, σελ. 54. **Δεληγιάννης**, Εισηγήσεις αστικού δικαίου, 6η έκδ. σελ. 34. **Παπαστερίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, τ. Ι/α, έκδ. 1994, No 368 επ.

⁵ **Παπαστερίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, τ. Ι/α, έκδ. 1994, No 383. **Σπυριδάκης**, ανωτ. § 46 σελ. 99. **Παπαντωνίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, έκδ. 1983, § 41 II 1 σελ. 196. **Ο ίδιος**, στο συλλογικό έργο «Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο», έκδ. Αντ. Σάκκουλα (1992), στην § 5 III E.1 σελ. 231. **Σημαντήρας**, Γενικά αρχαί του αστικού δικαίου, έκδ. 1980, No 221. **Απ. Γεωργιάδης**, ανωτ. § 20 No 14.

II. Το δικαίωμα του μετόχου ανώνυμης εταιρίας προς απόληψη των εταιρικών κερδών.

A. Το δικαίωμα αυτό δεν αποκτάται αυτοδικαίως, με μόνη την ιδιότητά του αυτήν, αλλά μόνον εφόσον συμβούν δύο συστατικές του δικαιώματος αυτού προϋποθέσεις και ειδικότερα (α) εφόσον εγκριθεί ο ισολογισμός της εταιρίας από την ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων της και (β) αποφασισθεί στην συνέλευση αυτήν η διανομή των εταιρικών κερδών. *Με άλλη έκφραση, ο μέτοχος καθίσταται πιστωτής της εταιρίας ως προς την καταβολή μερίσματος, μόνον εφόσον εγκριθεί ο ισολογισμός και αποφασισθεί αρμοδίως η διανομή των κερδών.*

B. Ερευνητέο τυγχάνει περαιτέρω, εάν ο μέτοχος ανώνυμης εταιρίας είναι ή όχι δικαιούχος ατελούς (εν τω γίνεσθαι) δικαιώματος προς απόληψη μερίσματος (= δικαιώματος προσδοκίας) ή μήπως αντιθέτως είναι «δικαιούχος» προσδοκίας δικαιώματος (απλής ελπίδας κτήσεως του δικαιώματος).

1. Από τα λεχθέντα ανωτέρω, κατά την εννοιολογική οριοθέτηση του δικαιώματος προσδοκίας, συνάγεται αναποδράστως και ότι το κατά πόσο ένα δικαίωμα τελεί ή όχι σε κατάσταση προσδοκίας εξαρτάται από τρεις συστατικές συνιστώσες :

(α) ότι αυτό συντίθεται κατά το νόμο από πλείονες των μίας προϋποθέσεις⁶,

(β) ότι έχουν ουσιοποιηθεί οι πλείστες από τις συνιστώσες αυτές και συνεπώς ότι το δικαίωμα ευρίσκεται - κατά τη διαδικασία προς σχηματισμό του - σε προχωρημένη βαθμίδα διαμόρφωσής του και πιθανολογείται η ολοκλήρωσή του και

(γ) ότι ο νόμος μέ ρητές διατάξεις του, αναγνωρίζει σε συγκεκριμένο δικαίωμα, ότι ο δικαιούχος δικαιώματος προσδοκίας έχει ορισμένες εξουσίες και του παρέχει

⁶ (Αφού, εάν ο νόμος αρκείται σε μία μόνον προϋπόθεση για την γέννηση του συγκεκριμένου δικαιώματος, προστάδιο εν τω γίνεσθαι αυτού δεν νοείται, εφόσον αυτό προϋποθέτει πως έχει υπάρξει κάποια από τις πλείονες συστατικές συνιστώσες του. Και συνεπώς,

(α) προ μεν της ουσιοποίησεως της προϋποθέσεως αυτής, προστάδιο (δικαίωμα προσδοκίας) δεν υφίσταται,

(β) μετά δε την πραγμάτωση της μοναδικής νόμιμης προϋπόθεσης, το δικαίωμα είναι πλέον ολοκληρωμένο).

ορισμένη έννομη προστασία. Με την παραπάνω έννοια, γίνεται δεκτό ότι συντρέχει δικαίωμα προσδοκίας μόνον : (1) Στα δικαιώματα υπό αναβλητική αίρεση ή αναβλητική προθεσμία (άρθρα 204 και 205 του ΑΚ), (2) στο δικαίωμα του αγοραστή, για τον χρόνο μέχρι την αποπληρωμή του τιμήματος, στην πώληση με ρήτρα επιφυλάξεως της κυριότητας (άρθρο 532 του ΑΚ) και (3) στο δικαίωμα του καθολικού καταπιστευματοδόχου, για το χρονικό διάστημα μέχρι την πλήρωση της αίρεσης από την οποία εξαρτάται το δικαίωμα (άρθρο 1937 του ΑΚ)⁷.

2. Εξάλλου, είναι αναμφισβήτητο, ότι το δικαίωμα του μετόχου ανώνυμης εταιρίας προς απόληψη των εταιρικών κερδών, δεν αποκτάται αυτοδικαίως, με μόνη την ιδιότητά του αυτήν, αλλά μόνον εφόσον συμβούν δύο συστατικές του δικαιώματος αυτού προϋποθέσεις και ειδικότερα **(α)** εφόσον εγκριθεί ο ισολογισμός της εταιρίας από την ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων της και **(β)** αποφασισθεί στην συνέλευση αυτήν η διανομή των εταιρικών κερδών. Με άλλη έκφραση, ο μέτοχος καθίσταται πιστωτής της εταιρίας ως προς την καταβολή μερίσματος, μόνον εφόσον εγκριθεί ο ισολογισμός και αποφασισθεί αρμοδίως η διανομή των κερδών⁸.

2.1. Το ως άνω δικαίωμα του μετόχου (προς απόληψη των εταιρικών κερδών) τελεί άραγε υπό συμβατική αναβλητική αίρεση, υπό αίρεση δικαίου ή υπό νόμιμες προϋποθέσεις ; Από τις αναπτύξεις που προηγήθηκαν προκύπτει

⁷ **Μπαλής**, ανωτ. **Σημαντήρας**, ανωτ. Νο 221, 222 και 900. **Κρητικός**, στον ΑΚ των Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, κάτω από το άρθρο 201 Νο 1. **Παπαστερίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, τ. Ι/α, έκδ. 1994, Νο 376. **Γαζής**, στην ΕρμΑΚ, κάτω από το άρθρο 532 Νο 33. **Δεληγιάννης-Κορνηλάκης**, Ειδικό ενοχικό δίκαιο, τ. Ι § 73 σελ. 282. **Φίλιος**, Ειδικό ενοχικό δίκαιο, 2η έκδοση, § 14 Β Ι σελ. 78-79. **Παπαντωνίου**, ΚληρΔ, 3η έκδ. σελ. 151-152. **Απ. Γεωργιάδης**, ανωτ. Νο 14 και 15. **Σπυριδάκης**, ανωτ. σελ. 99. **Παπαντωνίου**, Γενικές αρχές του αστικού δικαίου, έκδ. 1983, § 41 ΙΙ 1 σελ. 195. **Ο ίδιος**, στο συλλογικό έργο «Εισαγωγή στο αστικό δίκαιο», έκδ. Αντ. Σάκκουλα (1992), στην § 5 ΙΙΙ Ε.1 σελ. 231.

⁸ Απολύτως κρατούσα άποψη : ΑΠ 869/1983 ΕΕμπΔ 1984,613. ΑΠ 437/1976 ΕΕμπΔ 1977,78. ΕφΑθ 8180/1974 ΕΕμπΔ 1975,85. ΠΠρΘεσ 1326/ 1974 ΕΕμπΔ 1975, 79. **Περάκης**, Το δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, τ. Α', άρθρο 45 ΙΙΙ 3α, σελ. 335. **Ν. Ρόκας**, Εμπορικές εταιρίες, 4η έκδοση, σελ. 237. **Παπαϊωάννου - Σιλτς**, Το δικαίωμα του μετόχου πάνω στο μέρισμα, Αρμ. 1985, σελ. 515 επ.

εναργέστατα ότι το δικαίωμα του μετόχου ανώνυμης εταιρίας προς απόληψη μερίσματος δεν τελεί ούτε υπό συμβατική αναβλητική αίρεση ούτε υπό αίρεση δικαίου, (αφού το δικαίωμα αυτό δεν παρέχεται στον μέτοχο δυνάμει δικαιοπραξίας), αλλά δίδεται απευθείας από το νόμο και τελεί υπό την προϋπόθεση ότι θα υπάρξουν οι προαναφερθείσες δικαιογόνες συνιστώσες του, διαφορετικά το δικαίωμα αυτό δεν γεννάται, ενώ το δικαίωμα που τελεί υπό αναβλητική αίρεση είναι μεν γεννημένο, αλλά δεν είναι εισέτι απαιτητό, αφού η εν λόγω αίρεση ανήκει στους όρους του ενεργού και όχι του πραγματικού της δικαιοπραξίας⁹.

2.2. Επομένως, το δικαίωμα του μετόχου ανώνυμης εταιρίας προς απόληψη κερδών για να συνιστά δικαίωμα προσδοκίας επί των κερδών αυτών, θα πρέπει αφενός να έχει συντελεσθεί η πρώτη προϋπόθεση υπό την οποία τελεί (δηλ. να έχει εγκριθεί ο ισολογισμός της εταιρίας αυτής από την ετήσια τακτική γενική συνέλευση των μετόχων της) και ν' αναμένεται η πραγμάτωση και του δεύτερου συστατικού όρου της (δηλ. η απόφαση της γενικής συνέλευσης περί διανομής των κερδών της) και μάλιστα να πιθανολογείται σφόδρα η πραγμάτωση του όρου αυτού, *διαφορετικά δεν υφίσταται το περί ου ο λόγος δικαίωμα προσδοκίας ως περιουσιακό αντικείμενο, ικανό νόμω να μεταβιβασθεί, αφού - όπως λέχθηκε ανωτέρω - το δικαίωμα προσδοκίας για να έχει νόμιμη ύπαρξη προϋποτίθεται αναγκαίως ότι ο έσχατος όρος του πραγματικού του που απομένει να υλοποιηθεί έχει προχωρήσει σε τέτοιο βαθμό, ώστε η πιθανότητα πραγμάτωσής του να δύναται στις συναλλαγές να εκληφθεί ως στοιχείο της ενεστώσας περιουσίας ορισμένου προσώπου.*

2.3. Πέραν τούτων : Λέχθηκε παραπάνω ότι μία από τις προϋποθέσεις για να υφίσταται δικαίωμα προσδοκίας είναι και το ότι ο νόμος θα πρέπει με ρητές διατάξεις του να διασφαλίζει τα πιθανά μελλοντικά δικαιώματα του εν τω γίνεσθαι δικαιούχου. Όμως, ουδαμού στη νομοθεσία περί ανωνύμων εταιριών γίνεται μνεία δικαιωμάτων του μετόχου ανώνυμης εταιρίας επί των μελλοντικών κερδών της εταιρίας αυτής, δηλ. προ της εγκρίσεως του ισολογισμού της και της απόφασης της γενικής

⁹ Βλ. **Σημαντήρα**, ανωτ. Νο 835. **Γαζή**, Γενικά Αρχαί, § II 9 III 4 σελ. 73. **Αστ. Γεωργιάδη**, Νομολογιακά θέσεις εις την κατανομήν του βάρους αποδείξεως, Δ. 11 σελ. 754. **Φαλτσή**, Σχόλιο, Αρμ. ΚΖ, σελ. 213 επ. **Μπέη**, Ερμηνεία του ΚΠολΔ κατ' άρθρο, υπό το άρθρο 69, § III 5 σελ. 378.

συνέλευσης περί διανομής των κερδών αυτών. Επομένως, παρέπεται ότι (α) ο νόμος δεν αναγνωρίζει στο μελλοντικό δικαίωμα του μετόχου ανώνυμης εταιρίας προς διανομή των εταιρικών κερδών, δικαίωμα προσδοκίας, αφού ουδόλως διασφαλίζει το δικαίωμα αυτό έως ότου λάβει νόμιμη ύπαρξη, όπως συμβαίνει επί δικαιώματος υπό αναβλητική αίρεση, κατά τα προεκτεθέντα.